

Iurie ODAGIU,

*doctor în drept, conferențiar universitar
al Catedrei „Procedură penală și criminalistică”
a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI*

Sergiu NESTOR,

*doctorand, lector universitar,
al Catedrei „Procedură penală și criminalistică”
a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI*

Alexandru DRĂGULEAN,

*doctorand, specialist principal (jurist),
Ministerul Apărării al Republicii Moldova,*

PARTICULARITĂȚI ALE PREGĂTIRII PENTRU AUDIEREA STRĂINILOR CARE AU TRECUT ILEGAL FRONTIERA DE STAT SAU SUNT SOLICITANȚI DE AZIL

Rezumat

Integrarea Republicii Moldova în comunitatea europeană și internațională determină în mod implicit apariția situațiilor când cetățenii altor state ajung în custodia organelor de aplicare a legii, fiind vizați direct de procesele și procedurile de investigare a infracțiunilor. Pornind de la faptul că acești străini, care pătrund sau încearcă să penetreze hotarul prin diferite modalități ilegale, s-au dezvoltat într-un mediu social-cultural și religios diferit de cetățenii Republicii Moldova, devine absolut necesar de a elabora recomandările de rigoare pentru îmbunătățirea tacticii audierii acestei categorii de persoane.

În prezentul articol sunt abordate unele particularități ale pregătirii pentru audierea străinilor în situația trecerii ilegale a frontierei Republicii Moldova.

Cuvinte-cheie: *tactica audierii, cetățeni străini, trecere ilegală, frontieră de stat.*

Summary

The integration of the Republic of Moldova as a modern state in the world community implicitly determines the emergence of situations where the citizens of other states come to the attention of the law enforcement agencies and are directly involved in the criminal investigation processes. Taking into account the socio-cultural and psychological differences between the citizens of the Republic of Moldova and the citizens of other states, it is obvious the need to develop recommendations regarding the tactic of the interrogation of foreign citizens.

This article deals with specific aspects of the foreign citizens interrogation tactics, namely the peculiarities of preparing the interrogation of foreign citizens on cases of illegal crossing of the state border.

Keywords: *interrogation tactics, foreign citizens, illegal crossing, state border.*

Introducere. Este bine cunoscut faptul că supravegherea frontierei de stat, ca obligație supremă a statului, a existat din cele mai vechi timpuri și a are un rol foarte important la determinarea spațiului de existență a suveranității statale, a integrității teritoriale și a limitelor răspândirii tradițiilor popoarelor care au locuit pe acest teritoriu.

De-a lungul timpului, o parte dintre locuitorii acestei planete s-au strămutat de la un teritoriu la altul, dintr-un stat în altul, fie pentru a supraviețui, fie pentru a se adapta condițiilor mai favorabile de trai. Acest proces de migrație care posedă rădăcini istorice foarte vechi a rămas actual și în prezent și, respectiv, creează multe probleme și incomodități statelor cu economia și cultura civică dezvoltată.

De regulă, migrația în masă a reprezentanților unor naționalități pe teritoriul altui stat implică apariția și dezvoltarea unor noi tradiții, obiceiuri, amestecului de rase, toate acestea împreună ducând la o asimilare reciprocă, creându-se în timp o singură națiune.

Respectiv, considerăm că procesele migraționale internaționale au fost și rămân a fi o parte integrantă a progresului/regresului societății umane, pe care, spre exemplu, astăzi le urmărim în Europa, care a devenit ținta unuia dintre cele mai de amploare procese de migrație, devenind gazdă a sute de mii de emigranți care provin dintr-un mediu religios și cultural diametral opus valorilor ocrotite de Uniunea Europeană.

Este evident că circulația persoanelor dintr-un stat în altul este adesea însoțită de încălcarea normelor de drept internațional, dar și a cadrului legal intern al statelor de destinație, ceea ce deseori poate dăuna mult conviețuirii sociale.

Trecerea ilegală a frontierei de stat și intrarea necontrolată a străinilor într-o anumită țară provoacă neapărat probleme sociale, amenințări de ordin infracțional și de securitate publică pentru populația de baștină. La fel, nu se exclud înrăutățirea situației pe piața forței de muncă, creșterea ponderii economiei tenebre și riscurile unor tensiuni de ordin social.

Anume din considerentul acestor efecte negative, migrația populației este adesea apreciată în literatura de specialitate ca fiind un fenomen care determină creșterea numărului de infracțiuni contra vieții și sănătății persoanei, contra proprietății, contra securității și ordinii publice, economice etc. [10, p. 18.].

Suntem pe deplin de acord cu acest punct de vedere, reflectat în literatura juridică, întrucât aflarea cetățenilor străini pe teritoriul țării noastre, cetățeni cu valori culturale și viziuni absolut diferite, pot atrage după sine și, de fapt, conduc în mod inevitabil la apariția diferitor fenomene cu tentă criminală [9, p. 63-73].

Scopul articolului. Prin prezentul articol se îndreaptă atenția persoanelor preocupate de investigarea faptelor de trecere ilegală a frontierei, precum și de examinarea cererilor de azil la particularitățile care se referă la pregătirea pentru audierea cetățenilor străini. Este necesar să se acorde o atenție deosebită aspectelor legate de trecutul solicitanților de azil prin pregătirea temeinică către audiere (interviu) și cunoașterea din timp a procedeeleor tactice și subiectelor care vor fi elucidate în timpul audierii.

Actualitatea temei. Problemele ce țin de combaterea criminalității transfrontaliere rămân în centrul atenției societății. Astfel, pentru organele de aplicare a legii este stabilită sarcina de neutralizare amenințărilor la adresa securității civile și a statului. Soluționarea acestei sarcini majore constituie un proces amplu și implică acțiuni proactive pe diferite dimensiuni ale combaterii criminalității. În acest sens, una dintre direcțiile prioritare este elaborarea și dezvoltarea metodicii specifice de

investigare a trecerii ilegale a frontierei de stat a Republicii Moldova, precum și a recomandărilor metodologice privind examinarea și acceptarea cererilor de azil.

Materiale și metode de cercetare. În procesul elaborării prezentului articol au fost utilizate următoarele metode de cercetare științifică: analiza sistemică, analiza logică, analiza comparativă și sinteza.

A fost consultată și analizată literatura de specialitate a mai multor autori străini, dar și surse bibliografice autohtone. A fost studiat cadrul normativ național.

Rezultatele investigației. Trecerea ilegală a frontierei de stat constituie o infracțiune prevăzută la art. 362 Cod penal al Republicii Moldova și atentează la regimul de stat al frontierei și la ordinea stabilită de trecere a ei de către persoanele fizice [1, p. 268]. Analiza rezultatelor activității operative a subdiviziunilor teritoriale ale poliției de frontieră ne demonstrează că acest tip de infracțiune este adesea asociat cu crima organizată, traficul de droguri, contrabanda și infiltrarea pe teritoriul Republicii Moldova a migranților ilegali etc.

Având în vedere specificul contextului regional în care este poziționată Republica Moldova, pentru organele de ocrotire a normelor de drept este important, în primul rând, să fie clar definită noțiunea de „străin”. În acest sens, în conformitate cu normele de drept internațional, prin străin să înțelege orice persoană care se află pe teritoriul Republicii Moldova sau a nimerit pe teritoriul acesteia, inclusiv prin trecerea ilegală a frontierei, dacă este cetățean al unui alt stat și nu dispune de cetățenia Republicii Moldova. Pentru a putea fi considerat cetățean străin, persoana trebuie să posede acte ce ar putea face dovada apartenenței sale la un alt stat [3].

Totuși considerăm că este necesar de acordat o atenție mai sporită particularităților pregătirii pentru audiere a cetățenilor străini în cadrul investigării infracțiunii de trecere ilegală a frontierei de stat a Republicii Moldova, care constă în eludarea sau sustragerea de la controlul efectuat la trecerea acesteia, trecerea ilegală prin zonele ocrotite (pășite) pe uscat, pe apă și în aer fără documentele necesare și fără permisiunea cuvenită [1, p. 268-269].

Sursa cea mai importantă de informație probatorie în cadrul urmăririi penale a acestui gen de fapte ilegale sunt declarațiile persoanelor implicate. Ar fi foarte dificil de efectuat o urmărire penală în care să lipsească audierile.

În literatura de specialitate sunt elucidate recomandările tactice clasice referitoare la pregătirea și efectuare audierilor, însă acestea au specificul lor de la un gen de infracțiune la altul și de la o categorie de infractori la alta.

În cazul săvârșirii de către străini a infracțiunii de trecere ilegală a frontierei de stat trebuie să se țină cont și de faptul că o serie de persoane pot deține informații importante pentru cauză, iar organele de aplicare a legii trebuie să depună eforturi pentru a identifica martorii oculari, persoanele care cunosc circumstanțele ce preced trecerea ilegală a frontierei de stat, persoanele care au observat acțiunile făptuitorului nemijlocit în zona de frontieră și chiar dincolo de limitele acesteia.

Aceste persoane pot fi angajații poliției de frontieră, localnicii, cetățenii străini din anturajul făptuitorului, adică toate persoanele care pot să dispună de informații veridice referitoare la circumstanțele legate de pregătirea, comiterea și tănuirea trecerii ilegale a frontierei de stat a Republicii Moldova.

În acest context, audierea cu succes a unui cetățean străin depinde în mare măsură de cât de bine s-a pregătit pentru aceasta ofițerul de urmărire penală. În opinia noastră, ofițerul de urmărire penală trebuie să studieze minuțios materialele cauzei penale, ceea ce îl va ajuta la determinarea cursului de desfășurare a audierii, precum și la evidențierea spectrului de întrebări care vor fi adresate cetățeanului străin audiat, conținutul întrebărilor și consecutivitatea logică a acestora.

În procesele ample de migrație a persoanelor din statele preponderent musulmane spre statele dezvoltate economic din Europa, Republica Moldova deseori este folosită drept țară de tranzit. Nu puține au fost cazurile de depistare a grupurilor de străini însoțiți de băștinași spre frontiera cu România. Deseori, printre migranții musulmani se află și teroriști-islamisti, care au participat la acțiuni militare și atentate teroriste în statele implicate în război. Aceștia încearcă să se strecoare în statele europene fie pentru a se salva de răspunde, fie pentru a organiza și săvârși acte teroriste.

Astfel, înainte ca străinii să poată intra în țară, trebuie să fie supuși unor investigații serioase și interviuri intense de către poliția de frontieră, Biroul migrație și azil, iar în cazul trecerii ilegale a frontierei de stat – de către organul de urmărire penală. Acest proces începe cu întrebări despre familie, prieteni, legături, angajare, apartenența și activitatea potențialului imigrant. Biroul migrație și azil sau organul de urmărire penală ar trebui să caute anomalii, lacune, activitate discutabilă și relații suspecte; în astfel de cazuri este necesar „să se sape mai adânc” [7]. Astăzi, este posibil să se identifice activitatea nu doar a „figurilor” publice (activiști politici, sociali, intelectuali, propovăduitori), dar și a majorității persoanelor, din cauza răspândirii largi a rețelelor de socializare (Facebook, Twitter etc.), unde, de regulă, identificăm imagini, fișiere video, activități ale persoanei din trecut. În cazul persoanelor deosebit de virulente, jihadiști, notorietăți islamiste, o astfel de investigație, de regulă, va fi suficientă pentru a interzice intrarea lor în țară. Chiar și unii islamisti care evită violența își declară cu mândrie intransigența. Cu toate acestea, majoritatea islamistilor sunt vicleni și au un ton mai moderat și mai delicat. În astfel de cazuri, datele de anchetă nu sunt suficiente, deoarece astfel de islamisti prudenți încearcă să-și ascundă scopurile și să recurgă la minciuni. Având în vedere că islamistii ascund în mod regulat opiniile lor adevărate, este necesar un interviu (voluntar), care trebuie să fie foarte strict [7]. Din aceste considerente, se recomandă ca întrebările ce urmează a fi adresate să fie pregătite din timp, să fie precise, clare, complexe, diferite, să se repete sub alte formulări. Se recomandă și folosirea poligrafului.

La formularea întrebărilor care vor fi adresate în timpul audierii, ofițerul de urmărire penală trebuie să fie conștient de faptul că acestea vor fi traduse în limba cetățeanului străin audiat, astfel încât trebuie să țină cont de această circumstanță la determinarea conținutului întrebărilor respective. Nu este recomandat să opereze cu figuri de stil, alegorii și alte forme verbale, care sunt dificil de tradus, existând riscul ca aceste întrebări să nu fie înțelese de cetățeanul străin. Totodată, întrebările trebuie să fie scurte, ușor de înțeles și corecte. Nu se recomandă solicitarea de informații de natură intimă, care nu sunt relevante cazului investigat.

Unii autori sunt de părerea că nu este necesar să se clarifice circumstanțele care aduc atingere considerentelor religioase sau demnității naționale a cetățeanului străin. Susținem această teză, dar suntem de părerea că străinii trebuie intervievați ca să se cunoască de care religie sunt atașați, prevede religia lor acțiuni care sunt contrare prevederilor legale din Republica Moldova, dacă aceștia nu sunt susținători ai unor curente religioase radicale etc.

Nu există o singură întrebare, răspunsul la care ne permite să identificăm cu exactitate înclinația către islamism. Interviu eficient (audierea) necesită multe întrebări pe mai multe subiecte, spre exemplu de la atitudinea față de homosexualitate la atitudinea față de califat. Răspunsurile trebuie evaluate în ansamblu.

Pentru a afla adevărul, este necesar să se caute discrepanțe și neconcordanțe în răspunsuri, punând întrebări similare în diferite formulări și variante.

Întrebările trebuie adresate în mod repetat la aceeași audiere sau pe parcursul mai multor audieri. Acest lucru este foarte important, deoarece o minciună este mult mai greu de reținut decât adevărul, iar șansele respondentului de a da un alt răspuns cresc atât cu volumul de întrebări, cât și cu intervalul de timp dintre sesiuni. Dacă există contradicții, intervievatorul poate să se concentreze și să studieze natura, amploarea și importanța acestora.

Atunci când se pregătește pentru audierea unui străin, ofițerul de urmărire penală trebuie să creeze condiții care să faciliteze stabilirea contactului psihologic cu persoana audiată. Contactul psihologic este primul scop tactic al audierii, iar realizarea acestuia are ca rezultat stabilirea unei relații dintre ofițerul de urmărire penală și persoana audiată de o așa natură încât aceasta va contribui la obținerea unor declarații veridice, respectând în același timp normele legale și cele de etică și deontologie profesională.

Concomitent, profesorul rus N.I.Porubov dă o altă definiție contactului psihologic. El consideră că „contactul psihologic este o stare în care oamenii pot și doresc să perceapă informații care provin unul de celălalt” [9, p. 46-47], ceea ce presupune că contactul psihologic nu ar trebui să fie înțeles ca o stare în care apar simpatii, toate contradicțiile dispar, iar persoanele sunt predispuse spre a face favoruri în mod necondiționat. Schimbul de informații între persoane deja este un contact între ele. Sub aspect psihologic, ceea ce afectează negativ stabilirea contactului cu persoana audiată este efectul stimulenților cu caracter iritant. Respectiv, se recomandă efectuarea audierii cetățeanului străin „față în față”, adică fără prezența altor persoane (în cazul nostru o problemă mai dificilă, deoarece, deseori, audierea are loc prin intermediul translatorului). Contactul în timpul audierii implică un element de încredere. Prin urmare, dacă există părți terțe, nu poate fi vorba de încredere.

Totodată, pentru stabilirea contactului psihologic, este necesară o abordare individuală, în special luarea în considerare a caracteristicilor personalității cetățeanului străin audiat. Suplimentar, atunci când se desfășoară pregătirea pentru audierea unui cetățean străin este necesar să se cunoască sistemul politic, cultura, istoria și geografia țării din care provine cetățeanului străin ce urmează a fi audiat. La fel, ofițerul trebuie să aibă cunoștințe despre ultimele procese politice și sociale care au loc în statul de baștină al străinului.

Cu referire la tactica audierii cetățenilor străini este necesar să se țină cont că o importanță deosebită trebuie acordată organizării începutului audierii, primelor momente ale audierii, primelor impresii ale ofițerului de urmărire penală și persoanei audiate unul față de celălalt. La fel de important pentru a stabili contactul psihologic cu cetățeanul străin supus audierii este modul în care acesta este prevenit despre răspunderea penală pentru refuzul sau eschivarea de a face declarații și pentru declarații mincinoase, precum și clarificarea drepturilor și obligațiilor. Măiestria ofițerului de urmărire penală constă în modul în care acesta va enunța aceste cerințe, tonul, intonația, expresia feței.

Trecerea ilegală a frontierei de stat a Republicii Moldova poate fi comisă de un cetățean de orice naționalitate. Prin urmare, în timpul audierii, este necesar să se țină cont de caracteristicile națiunii și tradițiile naționale ale făptuitorului. În primul rând, este necesar să se stabilească identitatea persoanei ce urmează a fi audiată. De regulă, această activitate nu provoacă mari dificultăți, dacă un străin deține asupra sa un pașaport autentic. Însă există cazuri în care ofițerul de urmărire penală trebuie să înregistreze datele personale ale cetățeanului străin din spusele acestuia, deci trebuie să fie atent și să se asigure de pronunțarea corectă a numelui și a prenumelui acestuia, în special dacă este cetățean al Chinei, Coreei de Nord, Mongoliei, Japoniei. În unele cazuri, este recomandabil ca cetățeanul străin să-și scrie personal datele sale biografice.

Din punct de vedere tactic, o importanță deosebită trebuie acordată inclusiv alegerii locului de audiere a unui cetățean străin. Este necesar de luat în considerare faptul că aflarea în spații destinate structurilor polițienești influențează negativ asupra cetățenilor, care se simt izolați din punct de vedere psihologic, dar anume acest sentiment este tipic pentru persoanele care se află într-o țară străină, acesta fiind mult mai copleșitor decât în cazul cetățenilor statului respectiv.

Concluzie. Așadar, în concluzie, este necesar de subliniat că cunoașterea specificului politico-socio-cultural al statului de baștină al cetățeanului străin care este audiat pe cazuri de trecere ilegală frontierei de stat a Republicii Moldova, dar în special cunoașterea specificului psiho-comportamental al persoanei respective reprezintă condiții esențiale în descoperirea acestui tip de infracțiuni și la aflarea adevărului. Utilizarea eficientă a psihotehnicilor de investigare și adaptarea tacticii de audiere la personalitatea cetățeanului străin determină aflarea într-un timp rezonabil a tuturor circumstanțelor pe cazul respectiv.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE

1. Barbăneagră A., *Codul penal al Republicii Moldova: comentariu*, UNHCR, 2009, 859 p.
2. *Codul penal al Republicii Moldova*, nr. 985-XV din 18 aprilie 2002 (republicat). În: **Monitorul Oficial al Republicii Moldova**, 2009, nr. 72-74, art. 195.
3. *Condiția juridică a străinului – element esențial în dreptul internațional privat*. Sursă online: <https://dreptmd.wordpress.com/referate/conditia-juri>

dica-a-strainului-element-esential-in-dreptul-international-privat/ (accesat la 8 iunie 2018)

4. *Legea cu privire la frontiera de stat a Republicii Moldova*, nr. 215 din 4 noiembrie 2011. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2011, nr. 76-80, art. 243.

5. *Legea cu privire la ieșirea și intrarea în Republica Moldova*, nr. 269-XIII din 9 noiembrie 1994. În: **Monitorul** Oficial al Republicii Moldova, 1995, nr. 6, art. 54.

6. *Legea privind regimul străinilor în Republica Moldova*, nr. 200 din 16 iulie 2010. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2010, nr. 179-181, art. 610

7. Pipes D., *Identifying Islamists through Interrogations*. Sursă online: <http://www.danielpipes.org/16438/identifying-islamists-interrogations> (accesat la 8 iunie 2018)

8. Воронин С.Э., Ахмедшин Р.Л., Алексеева Т. А., Психотипологический подход в системе криминалистического знания, Красноярск: *Издательство* Сибирского института бизнеса, управления и психологии, 2015, 326 с.

9. Порубов Н. И., *Тактика допроса на предварительном следствии*, Москва: Издательство БЕК, 1998, 208 с.

10. Сахаров А. Б., Волошина Л. А., *Общетеоретические проблемы криминологии // Вопросы борьбы с преступностью [сборник]*, Москва, 1974, *Выпуск 20*, с. 14-32.